

Adam SZYMALA

<https://orcid.org/0009-0000-3277-0411>

Ukraińskie aspiracje do NATO

Streszczenie

Wraz z powstaniem państwa ukraińskiego zaistniała potrzeba określenia jego politycznego i militarnego miejsca w nowo powstającym obszarze geopolitycznym po rozpadzie ZSRR. Ukraina długo wahała się pomiędzy neutralnością a polityczno-militarnym zacieśnieniem współpracy z Rosją lub NATO. Wśród jej społeczeństwa i klasy politycznej ścierały się koncepcje – prorosyjska z prozachodnią. „Podjazdową” wojnę w Ukrainie o „rząd dusz” z Zachodem Rosja przegrała i sięgnęła po argument siły. To ostatecznie, jak się wydaje, skłoniło Ukrainę do zdecydowanego opowiedzenia się za integracją z Zachodem.

Słowa kluczowe: NATO, Ukraina, ZSRR, Rosja, wielowektorowa polityka, arsenał jądrowy, memorandum budapesztańskie, współpraca wojskowa, Majdan, Krym, Donbas, interesy narodowe, geopolityka, mniejszości narodowe, ambicje imperialne.

Wprowadzenie

Ukraina z chwilą ukształtowania się jako niepodległe państwo zadeklarowała swoją neutralność, starając się zachować równowagę i dobre relacje zarówno z Federacją Rosyjską, jak i z Zachodem. Część społeczeństwa i polityków ukraińskich opowiadała się za dalszymi ścisłymi związkami z Rosją, inna ich część za integracją z Zachodem. I Federacja Rosyjska, i USA chciały uczynić Ukrainę swoją strefą wpływów, czego Ukraińcy byli świadomi. Wszystkie wydarzenia i podejmowane kroki, decyzje, które później miały miejsce, wynikały z wzajemnych korelacji w tym „trójkącie” i wysiłków Ukrainy usiłującej balansować pomiędzy Federacją a Zachodem. Gospodarczo i politycznie nadal pozostawała silnie uzależniona od Rosji i za wszelką cenę starała się walczyć z rosyjską dominacją. Gdyby Rosja całkowicie od siebie uzależniła Ukrainę gospodarczo i politycznie szybko przestałaby być suwerennym państwem, stając się wasalem, a być może nawet tylko częścią Federacji. Niewątpliwie sukcesem było stworzenie własnego państwa, ale Ukraińcy stanęli przed wieloma wyzwaniami i zagrożeniami, w tym

i w sferze bezpieczeństwa. Prowadzili oni dialog z Rosjanami oraz z Zachodem, chcąc osiągnąć jak największe korzyści dla siebie. „Wyciągali przyjazną rękę” do obu stron, raz skłaniając się bardziej ku Zachodowi, innym razem ku Rosji. Nawet dzisiaj trudno zawyrokować, ile w tym było zamierzonej gry politycznej, a na ile stanowiło to wypadkową „sympatii” politycznych poszczególnych ugrupowań ukraińskiej sceny politycznej.

Rosja, pogrążona w głębokim kryzysie ekonomicznym, nie porzuciła swoich imperialnych aspiracji, choć nie afiszowała się z nimi zbyt na forum międzynarodowym i deklarowała wolę współpracy i pokojowego współistnienia. Jednocześnie starała się odbudować były Związek Rad w nowym formacie, tworząc Wspólnotę Państw Niepodległych (WPN), w której pełniła rolę hegemon.

W Ukrainie, szczególnie wschodniej, znajdowała się spora mniejszość rosyjska, która, jak zresztą i spora część ukraińskich polityków i społeczeństwa, nadal odczuwała nostalgię za ZSRR i czuła wspólnotę z Rosją.

Marzący o własnym państwie politycy ukraińscy musieli stawić czoło gospodarczemu uzależnieniu kraju od Rosji, bo trwanie w nim oznaczało kres niepodległej Ukrainy. O ile stanowisko Rosji wobec niepodległej Ukrainy było dość klarowne, to niezbyt jasnym było, jakie stanowisko wobec niej i Rosji zajmie ostatecznie Zachód. Ukraińcy, obawiając się zbytnej dominacji rosyjskiej, „flirtowali” z Zachodem, nie zrywając jednocześnie bliskich relacji z Rosją, balansując pomiędzy tymi podmiotami. Znajdująca się w takiej, a nie innej sytuacji geopolitycznej Ukraina miała wąskie pole manewru. Kwestie zarówno gospodarcze, jak i etniczne zmuszały ją do utrzymywania ściślejszych związków z Rosją i do pewnej ograniczonej z nią współpracy politycznej oraz wojskowej.

Elita ukraińska usiłowała wypracować jak najkorzystniejszy wariant współpracy zarówno z Zachodem, jak i z Federacją Rosyjską nie tylko z uwagi na interes państwa, ale i swój własny – powiązania biznesowe i innego rodzaju. Z kolei Zachód chciał w tym czasie przede wszystkim współpracy z Federacją Rosyjską (jako potężniejszym i bardziej się liczącym podmiotem niż Ukraina), sądząc, iż stanie się ona w pełni demokratycznym partnerem dla niego. Tym samym, aby nie drażnić zbyt Moskwy lawirowano (podobnie jak Ukraina) we wzajemnych stosunkach.

Lata 90. XX wieku

Pomimo silnych nacisków rosyjskich Ukraina nie przystąpiła do Układu taszkentkiego, który miał na celu narzucenie wspólnego systemu obrony państwom WNP, znacznie wzmacniając rolę sił zbrojnych Federacji, udostępniła (wydzierżawiła) jednak Rosji swoje wojskowe ośrodki rozpoznania i łączności kosmicznej na Krymie i na Zakarpaciu¹.

¹ T. Krząstek, *Ukraina*, Warszawa 2002, s. 108.

Po utworzeniu samodzielnego państwa Ukraina stanęła przed koniecznością zbudowania własnych Sił Zbrojnych. Siłą rzeczy dysponowała tylko postsowieckim sprzętem, kadrą oraz infrastrukturą, technologią i przemysłem obronnym związanym z krajami byłego ZSRR – głównie z Rosją. Tym samym w procesie tworzenia własnych, narodowych sił zbrojnych, mogła ona liczyć w tym czasie na pomoc (współpracę) właściwie jedynie ze strony Rosji. Jednocześnie jednak Ukraina nie odrzuciła swojej możliwości współpracy z NATO, mając świadomość, jak bardzo niechętnie patrzyła na wszelkie formy takiej współpracy byłych republik ZSRR Rosja. Federacja starała się jak mogła ograniczać taką współpracę tych państw z NATO, szczególnie wojskową. Niechętnie patrzyła zwłaszcza na ćwiczenia wojskowe floty Sojuszu na Morzu Czarnym, w szczególności w strefie Krymu – Sewastopola².

Rozpad bloku wschodniego, Układu Warszawskiego, a następnie i samego ZSRR doprowadziły do powstania szeregu nowych podmiotów prawa międzynarodowego (niepodległych państw), co w zasadniczy sposób zmieniło w latach 90. układ sił w Europie Środkowo-Wschodniej. Dzięki czasowemu osłabieniu Federacji Rosyjskiej część z tych państw uzyskała sposobność umocnienia swojej niepodległości³. Obawiając się zdominowania przez Rosję, Ukraina unikała instytucjonalnych form współpracy w ramach WNP⁴.

Ukraina w tym czasie tradycyjnie upatrywała jeszcze wroga w Zachodzie, a w Rosji widziano jedynie zagrożenie politycznej i ekonomicznej dominacji. Co może zaskakiwać, takie podejście utrzymało się do 2014 roku, o czym świadczy fakt, iż większość ukraińskich jednostek wojskowych do tego czasu znajdowała się w zachodniej Ukrainie. Złudne poczucie bezpieczeństwa dawał Ukrainie olbrzymi potencjał wojskowy odziedziczony po ZSRR – ok. 6,5 tys. czołgów, 6,5 tys. pojazdów opancerzonych, 3,5 tys. zestawów artyleryjskich o kalibrze powyżej 100 mm, 1,4 tys. samolotów i 250 śmigłowców bojowych. Do tego dochodził jeszcze arsenał atomowy⁵. Jednakże nękający m.in. i Ukrainę kryzys gospodarczy lat 90. XX wieku wymusił na niej znaczną (o ok. 1/3) redukcję armii. Do 2013 roku kłopoty finansowe Ukrainy i jak się wydawało brak realnego zagrożenia militarnego, sprawiły, iż (wg ukraińskiej Białej Księgi opublikowanej w 2014 r.) stan osobowy Sił Zbrojnych Ukrainy (SZU) na koniec 2013 r. zmalał do zaledwie niecałych 121 tysięcy żołnierzy, uzbrojonych w ok. 723 czołgi, w nieco ponad 2400 pojazdów opancerzonych, 80 śmigłowców, 163 samoloty bojowe i 27 transportowych⁶. Bez prężnej gospodarki nie ma silnej armii.

Ukraina unikała jak mogła instytucjonalnej współpracy wojskowej z Federacją Rosyjską (FR), a takowa z Zachodem była mało realna, a przede wszystkim

² Ibidem, s. 106, 109.

³ S. Bielań, *Ukraina a Rosja – niezależność i dominacja*, „Polityka Wschodnia” 1998, nr 1, s. 18.

⁴ K. Malak, *Polityka bezpieczeństwa narodowego Ukrainy*, Warszawa 1999, s. 102–107.

⁵ Ibidem, s. 107.

⁶ *Біла Книга 2013 Збройні Сили України*, Міністерство Оборони України, Київ 2014, s. 4–11.

znacznie zaogniłyby stosunki z Rosją, od której Ukraina była silnie uzależniona gospodarczo. Między innymi dlatego też przewodniczący Komisji Spraw Zagranicznych ukraińskiego parlamentu (lata 1990–1994) Dymitr Pawłyyczko forswował doktrynę ukraińskiej neutralności, co jednak (analogicznie jak w przypadku Polski) było ideą nierealną do zrealizowania z uwagi na jej geostrategiczne położenie, potencjał gospodarczo-militarny, uzależnienia gospodarcze i koszty związane z neutralnością. W Ukrainie, jeszcze bardziej niż w Polsce, krzyżowały się i nadal krzyżują, sprzeczne interesy Rosji i Zachodu, a tym samym strony te rywalizują o wpływy na tym obszarze. Do tego dochodziła (jak się wydaje bardzo uzasadniona) niewiara w szybką integrację Ukrainy z Zachodem, co przełożyło się na brak większego zainteresowania tego państwa współpracą wojskową z państwami NATO⁷. Ukraińcy grali, można tak powiedzieć, na dwóch fortepianach jednocześnie, nazywając to „polityką wielowektorową”. Delikatnie zacieśniali współpracę z Zachodem, tak, aby ich relacje z Federacją Rosyjską nie doznawały uszczerbku⁸.

Jednocześnie opracowano tzw. „Plan Krawczuka”, zakładający zacieśnienie współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa między państwami Grupy Wyszehradzkiej, republikami bałtyckimi i Ukrainą, przy zachowaniu dobrych stosunków zarówno z Zachodem, jak i Rosją⁹. Koncepcja ta była rozważana m.in. i w Polsce, ale ostatecznie nie znalazła zainteresowania wśród wymienionych państw, bo w żaden sposób potencjał gospodarczo-militarny takiego układu nie gwarantował bezpieczeństwa i nie miał dostatecznej siły odstraszenia wobec potencjalnego agresora. Państwa Grupy Wyszehradzkiej postawiły na jak najszybsze wejście w struktury natowskie. Ukraina posiadała jeden bardzo istotny atut zapewniający jej bezpieczeństwo militarne i pozycje międzynarodową – był to postsowietcki arsenał atomowy znajdujący się na jej terytorium. Jego statut był niezbyt jasny i Ukraina postanowiła go przejąć. Jej parlament w lipcu 1993 roku ogłosił, iż broń atomowa znajdująca się na ukraińskim terytorium stanowi własność Ukrainy. Broń ta stanowiła ok. 15% potencjału jądrowego byłego ZSRR i jej przejęcie czyniło z tego państwa trzecią potęgą nuklearną świata¹⁰. Do chwili obecnej posiadanie broni nuklearnej jest marzeniem wielu państw, problem jednak w tym, pomijając wszystkie inne kwestie, że jej zabezpieczenie, konserwacja, obsługa oraz utrzymywanie w gotowości bojowej jest niezwykle wymagające i kosztowne. Ukrainy nie było na to stać, ale pokusa jej zachowania, choćby tylko części, była ogromna.

Już na szczycie NATO w Rzymie w dniach 7–8 listopada 1991 r. przyjęto nową Koncepcją Strategiczną Sojuszu, która akcentowała potrzebę współpracy z daw-

⁷ M. Podsiadłowicz, *Polityka bezpieczeństwa Ukrainy*, Warszawa 2004, s. 5.

⁸ P. Kuspys, *Współczesne stosunki polsko-ukraińskie*, Kraków 2009, s. 327.

⁹ K. Kik, *Dylematy bezpieczeństwa państw postradzieckich*, „Polityka Wschodnia” 1994, nr 2.

¹⁰ Z. Domaszewicz, *Przetargi wokół ukraińskiej broni jądrowej*, „Polityka Wschodnia” 1998, nr 2, s. 43–44.

nymi przeciwnikami (państwami bloku wschodniego) i w tym celu utworzono Północnoatlantycką Radę Współpracy (NACC)¹¹. Państwom Trójkąta Wyszehradzkiego (Polska, Czechy, Węgry) szybko przestała jednak wystarczać taka współpraca instytucjonalna i zadeklarowały chęć pełnego członkostwa w Sojuszu. Takie deklaracje państwa te podpisały już do końca 1992 roku, nadając tym samym swoim dążeniom charakter oficjalny. Z krajów byłego ZSRR jedynie Ukraina przystąpiła do NACC, a następnie była jednym z założycieli Euroatlantyckiej Rady Partnerstwa (EAPC), która w maju 1997 roku zastąpiła NACC. Przystąpiła również jako pierwsza z krajów byłego ZSRR do programu Partnerstwo dla Pokoju (PdP) w lutym 1994 roku oraz zadeklarowała swój udział w misjach pokojowych ONZ¹².

Program Partnerstwo dla Pokoju (PdP) był niejako odpowiedzią NATO na dążenia w/w państw do pełnego członkostwa w Sojuszu, oferując szerokie możliwości współpracy, której zakres określano na drodze dwustronnych negocjacji. Inicjatorem tego programu był amerykański sekretarz obrony Les Aspin, który zaproponował go w październiku 1993 roku. Program był otwarty dla wszystkich państw będących członkami Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (KBWE), co znacznie rozszerzało zasięg działania, jakim dotychczas operowała Północnoatlantycka Rada Współpracy. Na szczycie Sojuszu w dniach 10–11 stycznia 1994 r., oprócz uruchomienia PdP, przywódcy NATO uznali, iż traktat waszyngtoński dopuszcza przyjęcie do Sojuszu nowych demokracji ze wschodniej części kontynentu¹³. Program „Partnerstwo dla Pokoju”, utworzony po rozpadzie Układu Warszawskiego (UW), miał na celu umożliwienie państwom postkomunistycznym ewolucyjne włączenie się do współpracy z NATO, a jego dalekosiężnym, ostatecznym celem, było włączenie w późniejszym okresie tychże państw do Sojuszu. Jednakże samo uczestnictwo w PdP jeszcze tego nie gwarantowało. Program ten był jednocześnie odpowiedzią na rosyjski sprzeciw w sprawie rozszerzania NATO na wschód. Mówiąc kolokwialnie, przymknięto państwom postsowieckim drzwi do NATO, ale ich bynajmniej nie zatrzęsnięto. Wstąpienie danego państwa do Sojuszu było uwarunkowane spełnieniem przez nie pewnych podstawowych warunków i właśnie pomóc w tym miał ów program. Jego celem było dostosowanie struktur państw w nim uczestniczących do standardów zachodnich w zakresie: przejrzystości budżetów wojskowych, zapewnienia demokratycznej – cywilnej kontroli na siłami zbrojnymi oraz gotowość do udziału i udział żołnierzy z tych krajów w operacjach pokojowych ONZ i OBWE. W ten sposób siły zbrojne tych państw miano przygotować do współpracy z siłami NATO¹⁴.

¹¹ *Vademecum NATO*, Bruksela–NATO 2001, s. 49.

¹² T. Krząstek, *Ukraina*, s. 143.

¹³ *Uzasadnienie i proces rozszerzenia NATO*, [w:] *Raport dla Kongresu o rozszerzeniu NATO wydany 24 lutego 1997 r. przez Biuro ds. Europy i Kanady Departamentu Stanu*; „Biuletyn informacyjny Biblioteki Sejmowej” 1997, z. 2 (marzec).

¹⁴ T. Krząstek, *Ukraina*, s. 142.

W latach 1993–1995 stosunki Ukrainy z Zachodem miały obniżoną dynamikę spowodowaną wewnętrzną sytuacją Ukrainy. Stała się ona mało atrakcyjnym dla Zachodu partnerem przeżywającym głęboki kryzys gospodarczy i będącym w wielu płaszczyznach uzależnionym od Rosji. Zachód na dodatek nie za bardzo wiedział, jak się w tej sytuacji zachować, bo nie miał długofalowego programu działania w tym zakresie¹⁵. Na dodatek społeczeństwo ukraińskie ulegało coraz silniejszej polaryzacji politycznej, a podział ten przekładał się na „granice” terytorialne – zachodnia część Ukrainy była bardziej proeuropejska, a wschodnia bardziej prorosyjska¹⁶.

W wyborach prezydenckich na Ukrainie w 1994 roku zwyciężył Leonid Kuczma, zapowiadający odbudowę więzi z Rosją¹⁷. Mimo to Ukraina nadal angażowała się po obu stronach i w 1994 r. jako pierwsze państwo WNP przystąpiła do programu Partnerstwo dla Pokoju. W 1995 roku przystąpiła co prawda do Połączonego Systemu Ochrony Powietrznej WNP, ale jednocześnie w ramach współpracy z NATO w coraz większym stopniu angażowała się w program PdP i we wrześniu 1995 r. podpisała „Indywidualny Program Ukraina–NATO”¹⁸.

Dla Amerykanów istotnym w tym czasie było doprowadzenie do denuklearyzacji Ukrainy (co było zbieżne z zamierzeniami Rosji) i zachowanie jak najlepszych stosunków z Moskwą. Ukraina miała świadomość, że dla USA ważniejszym niż ona partnerem jest Federacja Rosyjska i być może spora część jej polityków bardziej ufała nawet Rosjanom niż Amerykanom. Aby jednak nie dać się zdominować Rosji, Ukraińcy prowadzili swoją grę z Zachodem, w której poważną rolę odgrywał posiadany przez nią arsenał atomowy. Również w oczywistym interesie Rosji leżała utylizacja broni atomowej znajdującej się na Ukrainie. Rosja w tym czasie z różnych powodów, w tym ekonomicznych, starała się zachować w oczach świata wizerunek wiarygodnego partnera i kraju demokratycznego. Jej przywódcy, a także kadra wojskowa, nigdy jednak nie wyzbyli się imperialnego myślenia i ambicji. Obawiano się, iż borykające się z kryzysem ekonomicznym, niestabilne państwo posiadające arsenał jądrowy, może stać się źródłem tej technologii, a nawet uzbrojenia dla niepowołanych państw. Posiadanie takiego arsenału niewątpliwie podnosiło międzynarodową rangę Ukrainy. Mimo świadomości, że posiadanie takiej broni wiąże się z olbrzymimi kosztami, nie zamierzano z niej rezygnować bez zapewnienia sobie wymiernych korzyści. Prezydent Ukrainy Leonid Kuczma dopiero 5 grudnia 1994 r. podpisał na szczycie Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (KBWE) „Układ o Nierozprzestrzenianiu Broni Jądrowej” (NPT). Dopiero wówczas możliwe stało się faktyczne przystąpienie do denuklearyzacji Ukrainy. Chętnie przyjęto również deklarowaną go-

¹⁵ B. Surmacz, *Stosunki Ukrainy z Polską*, [w:] *Ukraina w stosunkach międzynarodowych*, red. M. Pietraś, T. Kapuśniak, Lublin 2007, s. 207.

¹⁶ D. Gibas-Krzak, *Ukraina między Rosją a Polską*, Toruń 2004, s. 114.

¹⁷ Ibidem, s. 51–54.

¹⁸ P. Kuspys, *Współczesne stosunki...*, s. 332.

towość udziału żołnierzy ukraińskich w misjach pokojowych. Było to dla Zachodu przydatne politycznie, wizerunkowo oraz finansowo. Zachód cały czas starał się o odpowiednie wyważenie stosunków z Ukrainą oraz z Rosją. Oba państwa starano się traktować w miarę równo, sądząc, że staną się one wkrótce krajami w pełni demokratycznymi, o rynkowej gospodarce i będą solidnym elementem architektury bezpieczeństwa europejskiego. Oba krajom zaproponowano specjalne partnerstwo z NATO. Miało to złagodzić obawy Federacji Rosyjskiej wynikające ze zbliżającego się wstąpienie do Sojuszu państw byłego bloku wschodniego, m.in. Polski¹⁹. Chciano w ten sposób dać Rosji do zrozumienia, że nie jest już uważana za wroga i również może stać się członkiem Sojuszu. Ta jednak nigdy nie zamierzała stać się jednym z wielu i nie była zainteresowana wejściem do Paktu, tylko zahamowaniem jego rozwoju na wschód. Jednocześnie chciano w ten sposób uspokoić obawy Ukrainy, że nie będąc członkiem żadnego sojuszu stanie się ona państwem buforowym pomiędzy NATO i WNP.

Od chwili przystąpienia Ukrainy do programu PdP, brała ona udział w szeregu ćwiczeń wojskowych na terytorium swoim, Polski i innych krajów, wraz z żołnierzami NATO i innych państw uczestników programu, w tym z polskimi. Pierwsze takie wspólne ćwiczenia, w których udział wzięły pododdziały ukraińskiej armii, nosiły kryptonim „Pokojowa misja morskiej piechoty – 95”. Przeprowadzono je w dniach 26–29 lipca 1995 r. Kolejne tego typu ćwiczenia odbyło się jeszcze w tym samym roku, a następne w kolejnych latach, zarówno na poligonach ukraińskich, jak i polskich oraz natowskich²⁰. Wraz z Ukraińcami brali w nich udział i polscy żołnierze uczestniczący w tym samym programie, bo Polska jeszcze wówczas również nie należała do NATO. Na poligonie w Jaworowie w czerwcu 1996 r. („Tarcza Pokoju – 96”) obok m.in. polskich, ukraińskich i amerykańskich żołnierzy, udział wzięli i rosyjscy. Były to jeszcze lata, kiedy poważnie rozważano możliwość współpracy z Federacją Rosyjską i jej przystąpienia do Sojuszu²¹. Była to w stosunku do Federacji błędna kalkulacja, gdyż ta chciała nadal odgrywać imperialną rolę, być hegemonem, a nie jednym z wielu. Oczywiście te zamiary starannie maskowała, bo potrzebowała jeszcze Zachodu do odbudowy gospodarki, a tym samym swojej siły militarnej.

Od 1996 roku widać było szczególną aktywność dyplomatyczną Polski, która przyjęła na siebie rolę „advokata” interesów ukraińskich na arenie międzynarodowej. Głównym zamierzeniem tych działań było „wygranie Ukrainy” dla Europy²². W czerwcu 1996 roku prezydenci: Polski Lech Wałęsa i Ukrainy Leonid Kuczma podpisali memorandum: „Strategiczne partnerstwo Polski i Ukrainy”, którego długofalowym efektem miało być członkostwo Ukrainy w NATO i UE²³.

¹⁹ Ibidem, s. 131.

²⁰ Ibidem, s. 146.

²¹ Ibidem, s. 144.

²² R. Kuźniar, *Polityka zagraniczna III Rzeczypospolitej*, Warszawa 2012, s. 171.

²³ A. Chojnowska, *Stosunki Polski z Ukrainą*, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej” 1997, s. 138.

W dużej mierze dzięki działaniom Polski w 1997 roku podpisana została „Karta Ukraina–NATO” i na nowy poziom weszły wspólne działania wojskowe w ramach natowskiego programu PdP. Sojusz nadal traktował Federację Rosyjską jako najważniejszego partnera strategicznego i w dniu 27 maja 1997 roku podpisano z nią „Akt stanowiący o wzajemnych stosunkach współpracy i bezpieczeństwa między NATO a FR” oraz utworzono stałą wspólną Radę NATO–Rosja²⁴. Z jednej strony chciano Rosji pokazać, że jest dla Zachodu ważnym partnerem, że traktuje się ją z należnym jej pierwszeństwem itd. Z drugiej strony miało to zapobiec jej „protestom” przeciw podpisaniu w lipcu 1997 roku, na szczycie NATO w Madrycie, „Karty o szczególnym partnerstwie między NATO a Ukrainą”, a następnie w 1999 r. otwarcia w Kijowie Biura Łącznikowego NATO²⁵.

W 1997 roku Ukraina oficjalnie odeszła od polityki neutralności i zaczęła realizację tzw. polityki wielowektorowej. Polegało to na jej udziale w istniejących i tworzących się systemach światowego i regionalnego bezpieczeństwa²⁶.

Na ww. szczycie w Madrycie w 1997 roku zaproszono Polskę, Czechy i Węgry do podjęcia rokowań w sprawie członkostwa w Sojuszu, co oznaczało, iż dąży on do rozszerzenia się na wschód. Potwierdzono to na kolejnym szczycie NATO w Waszyngtonie (23–25 kwietnia 1999 r.), gdzie zaznaczono, iż głównym warunkiem członkostwa jest demokratyczny system rządów i podołanie przez kandydatów, wynikającym z fakty bycia w NATO, obowiązkowi²⁷.

Te kroki z oczywistych względów nie zostały przyjęte przychylnie przez Rosję, która widziała w tym zagrożenie dla własnych interesów narodowych – imperialnych²⁸. Państwa zachodnie w swoich kalkulacjach politycznych błędnie zakładały, że Rosja staje się „normalnym” krajem, równorzędnym dla nich partnerem, gdy tymczasem ta zawsze pragnęła dominować i zachować pozycję mocarstwa, a tym samym nie była zainteresowana statusem jednego z wielu równorzędných państw na arenie nie tylko europejskiej, ale i światowej. Również jej model „demokracji” odbiegał znacznie od zachodniego i nie zamierzano tego zmieniać. To, że otwarto dla niej drogę wstąpienia do NATO nie miało dla Moskwy większego znaczenia, bo tak naprawdę nigdy nie była ona zainteresowana wstąpieniem do Sojuszu.

Ukraina w ramach PdP aktywnie uczestniczyła w szeregu ćwiczeń i manewrów wojskowych oraz przygotowywała się do uczestnictwa w międzynarodowo-

²⁴ T. Krząstek, *Ukraina*, s. 133.

²⁵ B. Osadnik, *Staro-nowe struktury bezpieczeństwa europejskiego w latach dziewięćdziesiątych*, [w:] *Stosunki międzynarodowe w Europie na przełomie XX i XXI wieku*, red. J. Przewłocki, M. Stolarczyk, Katowice 2002, s. 43.

²⁶ Y. Tymkiv, *Koncepcje polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Ukrainy*, [w:] *Ukraina w stosunkach międzynarodowych...*, s. 111–112.

²⁷ *The Washington Declaration. Signed and issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Washington D.C. on 23 and 24 April 1999*, [w:] *The Reader's Guide to the NATO Summit in Washington 23–25 April 1999*, Brussels 1999, s. 12.

²⁸ T. Krząstek, *Ukraina*, s. 101.

wych misjach pokojowych. W 1996 roku, już podczas pierwszych dwustronnych brytyjsko-ukraińskich ćwiczeń „Kozacki Step” zorganizowanych w ramach PdP z udziałem żołnierzy polskich, zrodziła się idea ich cykliczności. Miało to lepiej przygotować wojskowe pododdziały narodowe do działania w strukturach wielonarodowych podczas misji pokojowej, a także być okazją do zebrania doświadczeń do przeprowadzania wielonarodowych ćwiczeń polygonowych. Poczynając od 1997 r., ćwiczenia te realizowano każdorazowo na terytorium kolejnego uczestniczącego w nich państwa. Pierwsze takie odbyły się w dniach 13–21 września 1997 r. na poligonie „Szeroki Łan” koło Mikołajowa na Ukrainie i wzięło w nich udział 400 żołnierzy z jednostek powietrzno-desantowych. Żołnierzy tych szkolono m.in. w umiejętności tworzenia strefy buforowej w trakcie realizacji działań stabilizacyjnych²⁹. Kolejne ćwiczenia pod kryptonimem „Kozacki Step” organizowano przez kolejne lata. Obok nich prowadzono także ćwiczenia pod kryptonimem „Tarcza Pokoju” – lata: 1996, 1998, 1999, 2000, 2001 oraz 2003 i latach następnych. W 1997 r. żołnierze polscy wzięli również udział we wspólnych ćwiczeniach na Krymie w ramach ćwiczeń „Kozacki Step-97”. Jednocześnie w tym samym roku na Morzu Czarnym, po zakończeniu wieloletniego sporu w sprawie podziału postsowieckiej Floty Czarnomorskiej, odbyły się pierwsze wspólne manewry floty ukraińskiej i rosyjskiej³⁰. Ukraina tradycyjnie nadal balansowała między Federacją Rosyjską a Zachodem, nie zatrzymując żadnych drzwi. Nadal trwały np. ćwiczenia integracyjne polsko-ukraińskiego batalionu UKRPOLBAT do misji pokojowej w Jugosławii³¹. Udział żołnierzy z krajów byłego bloku wschodniego w tej oraz podobnych misjach pokojowych był na rękę Sojuszowi, bo żołnierze z tych państw wzbudzali w Jugosławii mniejsze kontrowersje niż żołnierze natowscy.

Polscy i ukraińscy żołnierze ćwiczyli wspólnie na terenach różnych państw. W 1998 roku na terenie Wlk. Brytanii w ramach „Kozackiego Stepu-98”, a rok później w ramach PdP, wielkie ćwiczenia wojskowe „Tarcza Pokoju 1999” odbyły się na Ukrainie, a kolejne „Kozacki Step-99” w Polsce. Jednakże we wrześniu 1999 roku w Kijowie natowski zespół odpowiedzialny za ukraiński Indywidualny Program Partnerstwa na rok 2000 dokonał krytycznej oceny postępów Ukrainy w integracji z NATO w ramach PdP. Opracowany przez Ukraińców plan uznano za „przeładowany”, tym bardziej że stan realizacji dotychczasowych zamierzeń w ramach PdP Ukrainy oceniono na zaledwie 39%, gdy tymczasem u innych partnerów było to 80%. Eksperti NATO uznali ponadto, że Ukraina nie posiada konkretnej oraz realistycznej koncepcji strategicznej współpracy z Sojuszem, a deklaracji współpracy towarzyszy w niewielkim stopniu gotowość do realizacji konkretnych przedsięwzięć³².

²⁹ J. Czaputowicz, *Przegląd polskiej polityki zagranicznej i działalności MSZ w 1997 r.*, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej” 1998, s. 25.

³⁰ T. Krzastek, *Ukraina*, s. 146.

³¹ Ibidem, s. 147.

³² Ibidem, s. 148–149.

Co kryło się za tak surową oceną? Z jednej strony NATO nie chciało drażnić Rosji i być może dlatego tak surowo oceniono przygotowanie Ukrainy, co opóźniało jej akces do natowskich struktur, a z drugiej widziano też chwiejność polityczną Ukraińców, ich balansowanie pomiędzy Zachodem a Moskwą, nieprzygotowanie do konkretnych działań, bałagan w tych działaniach i wszechobecną korupcję. W tym czasie widoczny był już również prorosyjski zwrot w polityce Ukrainy. Wiązało się to m.in. z rozpoczętymi 24 marca 1999 roku masowymi bombardowaniami Serbii przez wojska NATO, pod kryptonimem „Allied Force”, które nie miały autoryzacji Rady Bezpieczeństwa ONZ. Bombardowania te trwały 78 dni, podczas których dokonano około 23 tysięcy lotów bojowych. Według Międzynarodowego Trybunału Karnego dla byłej Jugosławii na skutek bombardowań NATO zginęło około 500 cywilów, w tym 88 dzieci i około 800 zostało rannych. NATO bombardowało tzw. obiekty podwójnego przeznaczenia: zakłady przemysłowe, lotniska, drogi, stacje telewizyjne i radiowe, linie oraz stacje kolejowe, mosty, elektrownie, transformatory i trakcje elektryczne, centra oraz linie komunikacyjne, budynki poczty i inne obiekty istotne z punktu widzenia życia ludności cywilnej. Atakowano bombami grafitowymi energetyczną infrastrukturę krytyczną. Bombardowanie tych obiektów było pogwałceniem artykułu 14 protokołu z 1977 r. do Konwencji Genewskiej, zakazującego atakowania obiektów niezbędnych do przeżycia ludności cywilnej³³. Takie poczynania Sojuszu spotkały się w wielu miejscach z dezaprobatą społeczną, co wykorzystała antynatowska propaganda, w tym i na Ukrainie. W manewrach morskich NATO „Cooperative Partner-99”, które rozpoczęły się 14 czerwca 1999 roku w rejonie Warny, wziąć miały udział trzy okręty ukraińskie, ale Ukraińcy zawrócili je z powodu „problemów technicznych” już po ich wypłynięciu z Sewastopola³⁴.

Lata 2000–2014

W marcu 2000 r. na posiedzeniu Komisji Ukraina-NATO w Kijowie Ukraińcy zadeklarowali wolę swojej dalszej współpracy politycznej i wojskowej oraz zacieśnienie kontaktów z NATO. Parlament ukraiński zaś, 8 lat po jego podpisaniu, ratyfikował w końcu układ „O otwartych przestworzach”³⁵. Mimo to Ukraina nadal „grała na dwa fronty” – popieranie, w mniemaniu Ukrainy, interesów FR przez Unię (sprawa podwojenia dostaw gazu gazociągami omijającym Ukrainę) oraz rozczarowanie szczytem UE w 1999 r., skłoniło Ukrainę do zacieśnienia współpracy z Rosją, w tym w kwestiach militarnych w latach 2000–2001. Podpi-

³³ R. Górski, *Specjalna operacja wojskowa NATO: bombardowanie Jugosławii*, Instytut Spraw Obywatelskich, <https://instytutsprawobywatelskich.pl/specjalna-operacja-wojskowa-nato-bombardowanie-jugoslawii/> [dostęp: 9.02.2024].

³⁴ T. Krząstek, *Ukraina*, s. 135.

³⁵ Ibidem, s. 136.

sano umowy o współpracy przemysłów zbrojeniowych obu krajów oraz przeprowadzono wspólne ćwiczenia wojskowe³⁶. Nastąpiło to mniej więcej w tym samym czasie co posiedzenie Komisji Ukraina-NATO w Kijowie. Ministrowie Obrony Ukrainy oraz Białorusi podpisali na dodatek układ o współpracy wojskowej, który dotyczył nie tyle dwustronnej współpracy tych państw, co współpracy Ukrainy ze ZBiR-em (Związkiem Białorusi i Rosji). Ukraina kontynuowała w ten sposób politykę odwlekania wyboru orientacji polityki bezpieczeństwa, którą nazywała polityką „wielowektorową”³⁷. Trudno ocenić, czy był to wówczas faktyczny zwrot w stronę Rosji, czy tylko forma pewnego politycznego wyrachowania, nacisku na UE i NATO w celu intensyfikacji działań zmierzających do wejścia Ukrainy do tych struktur. Była to zapewne swojego rodzaju powtórka gry politycznej, która miała miejsce pomiędzy Aliantami, ZSRR i III Rzeszą w 1939 r. Oczywiście trudno mieć pretensje do Ukraińców, że w ten sposób starali się zabezpieczać swoje interesy narodowe.

Dla Polski status Ukrainy, jej konkretne opowiedzenie się w sprawach bezpieczeństwa narodowego po stronie NATO bądź Federacji Rosyjskiej, miało ogromne znaczenie zarówno przed polskim członkostwem w Sojuszu, jak i po akcesji. W polskim interesie było i jest mieć Ukrainę jako sojusznika, członka NATO, a nie członka sojuszu państw posowieckich.

Po mimo „wielowektorowej” polityki prowadzonej przez Ukrainę, nadal trwała jej współpraca z NATO. W uczelniach i ośrodkach szkoleniowych NATO w wielu krajach szkolono oficerów ukraińskich w temacie procedur dowodzenia NATO, procedur obowiązujących w siłach pokojowych oraz prowadzono dla nich naukę języka angielskiego³⁸. Żołnierze ukraińscy wzięli udział w ćwiczeniach i manewrach w ramach PdP, takich jak m.in.: „Tarcza Pokoju-2000” (ćwiczenia desantowe), „Cooperative Partner-2000” (manewry lądowo-morskie), „Kozacki Step-2000”, czy „Zakarpacie-2000”. Eksperci NATO zarzucali jednak Ukraińcom nieprzestrzeganie procedur natowskich i zbyt małą ilość oficerów SZU znających język angielski. Jednocześnie chwalono sztab ukraiński za umiejętności w planowaniu dużych operacji wojennych w sytuacjach kryzysowych, zagrożenia wojennego, udzielaniu pomocy humanitarnej itp. Niejako dla równowagi w tym samym czasie odbyły się wspólne ćwiczenia marynarki wojennej Ukrainy i Rosji³⁹.

Kolejne rządy Ukrainy prowadziły politykę ograniczonej współpracy z NATO, co wynikało z kilku powodów, nie tylko z chęci ugrania jak najlepszych dla siebie warunków. Wielu ukraińskich polityków, ale i wojskowych, było związanych z Rosją, czuło nostalgię za wspólnym państwem (ZSRR). Wojskowi byli szkoleni w rosyjskich akademiach wojskowych, służyli wraz z Rosjanami we wspólnej ar-

³⁶ Ibidem, s. 109–110.

³⁷ Ibidem, s. 136.

³⁸ Ibidem, s. 138.

³⁹ Ibidem, s. 151–152.

mii, mieli bliskie osobiste kontakty z nimi, a także powiązania z sowieckimi, a obecnie rosyjskimi, służbami specjalnymi. Politycy i wojskowi mieli jeszcze posowiecką mentalność w myśleniu i działaniu, a oprócz tego powiązania osobiste, rodzinne i biznesowe z Rosją. Szczególnie boleśnie dla Ukrainy uwidoczniło się to jaskrawo w 2014 roku podczas rosyjskiej aneksji Krymu.

W 2001 roku kontynuowano ćwiczenia w ramach PdP, w których uczestniczyły m.in. pododdziały UKRPOLBAT („Tarcza Pokoju-2001”). Po zakończeniu ćwiczeń żołnierze ci wyjechali na misję pokojową – jako druga zmiana do Kosowa. W 2001 roku w sumie odbyło się aż 9 ćwiczeń w ramach Partnerstwa oraz dwustronnych, z czego 5 odbyło się na terytorium Ukrainy (m.in. „Tarcza Pokoju-2001”, „Kozacki Ekspres-2001”, „Sea Breeze-2001” i Tysa-2001”). Wszystkie one były odbierane bardzo nieprzychylnie w Rosji i były przedstawiane tamtejszemu społeczeństwu jako wrogie działania. Rosjanie słusznie widzieli w tym wciąganie postsowieckich republik w struktury natowskie⁴⁰.

Kolejny zwrot w kwestii natowskiej nastąpił po atakach terrorystycznych z 11 września 2001 r., kiedy to nastąpiło zbliżenie Rosji z USA. Ukraina oczekiwała wówczas większego zacieśnienia swojej współpracy z NATO, ale na szczycie NATO w Reykjavíku w maju 2002 r. utworzona została tylko Rada NATO-Rosja. Jedynie ambasador Polski nalegał na utworzenie również Rady NATO-Ukraina. Jej nieutworzenie była porażką ukraińskiej i polskiej dyplomacji. Rosja okazała się dla NATO po raz kolejny ważniejszym partnerem od Ukrainy⁴¹. Ćwiczenia ukraińskich żołnierzy w ramach PdP odbywały się jednak nadal i w kolejnych latach.

W 2002 roku wybory parlamentarne wygrało prozachodnie ugrupowanie Wiktora Juszczenki „Blok Nasza Ukraina”. W 2004 roku zwycięzcą wyborów prezydenckich ogłoszono Wiktora Janukowycza, co wywołało masowe protesty zwolenników Wiktora Juszczenki, którzy uznali wybory za sfałszowane. Ostatecznie urząd prezydenta objął Juszczenko. Jednakże dwa lata później w 2006 roku Partia Regionów wygrywa wybory parlamentarne i Janukowycz zostaje premierem⁴². Te dwa ugrupowania i ich liderzy, z których jeden był obecnym prezydentem, a drugi premierem, były silnie ze sobą skonfliktowane. Taki układ polityczny nie pozwalał na prowadzenie jednoznacznej polityki zagranicznej i tylko zaostrzał coraz bardziej ukraiński kryzys polityczny. Zakończył się to przedterminowymi wyborami, w wyniku których na czele rządu stanęła Julia Tymoszenko, co jednak nie uspokoiło sytuacji i w 2008 roku doszło do kolejnego kryzysu politycznego. Niewątpliwie oba ugrupowania miały swoich zagranicznych popleczników, bo zarówno Federacja Rosyjska, jak i Stany Zjednoczone Ameryki Północnej chciały mieć Ukrainę w swojej sferze wpływów.

⁴⁰ Ibidem, s. 153.

⁴¹ Ibidem, s. 141.

⁴² Był premierem Ukrainy w latach 2002–2005 i 2006–2007. Prezydentem został w dniu 22 lutego 2010.

Polska cały ten czas, bez względu na to, kto rządził, stała niezmiennie na stanowisku wspierania Ukrainy w jej integracji z Sojuszem, czemu wyraz dał W. Cimoszewicz w swoim sejmowym wystąpieniu w styczniu 2004 r. Wskazał przy tym na konieczność pogłębiania reform i demokracji w Ukrainie⁴³. To m.in. niedostateczne reformy, korupcja i niedostateczny rozwój mechanizmów demokratycznych w Ukrainie były przyczyną tego, że szczyt NATO, który miał miejsce w Stambule w dniach 28–29 czerwca 2004 r. nie przyniósł zasadniczych rozstrzygnięć w kwestii wstąpienia do niego Ukrainy.

22 lutego 2005 r. prezydent Ukrainy Wiktor Juszczenko na szczycie NATO w Brukseli, na spotkaniu Komisji NATO-Ukraina, zadeklarował powrót swojego kraju do polityki integracji z Sojuszem, a w ukraińskiej doktrynie wojennej przywrócono zapis, iż strategicznym celem polityki bezpieczeństwa Ukrainy jest zbliżenie z NATO⁴⁴. Sekretarz generalny NATO Jaap de Hoop Scheffer zapewniał z kolei, iż przyspieszenie integracji zależy tylko i wyłącznie od samej Ukrainy, a ministrowie obrony Czech, Polski, Słowacji oraz Węgier ogłosili w styczniu 2006 r., że reprezentowane przez nich państwa popierają Ukrainę w jej dążeniu do wejścia w skład Sojuszu. W marcu 2006 roku prezydent Wiktor Juszczenko ponownie podpisał dekret ustanawiający międzyresortową komisję ds. przygotowania Ukrainy do członkostwa w NATO. Polska w sierpniu 2006 r. podpisała z Ukrainą na szczepku szefów sztabów SZ program pomocy w przystosowaniu SZ Ukrainy do wymogów Procesu Planowania i Oceny programu Partnerstwo dla Pokoju⁴⁵.

Wyglądało na to, że sprawa członkostwa Ukrainy w NATO jest coraz bliżej sfinalizowania, tym bardziej że i nowy, choć prorosyjski, premier ukraińskiego rządu Wiktor Janukowycz, 7 września 2006 r. goszcząc w Polsce, chwalił współpracę z Sojuszem. Jednakże już tydzień później, 14 września 2006 r. w Brukseli, zaskoczył wszystkich stwierdzeniem, że jego kraj nie jest jeszcze gotowy do integracji z Sojuszem i zapowiedział odłożenie starań Ukrainy o członkostwo. Decyzję tę uzasadniał m.in. poziomem negatywnego nastawienia społeczeństwa do Sojuszu Północnoatlantyckiego⁴⁶. 19 września 2006 roku takie podejście do sprawy zaaprobował również ukraiński parlament. Jednakże już 12 lutego 2007 r. Juszczenko podpisał nową ukraińską strategię bezpieczeństwa, w której potwierdzono kierunek euroatlantycki. Taka ciągła zmiana ukraińskiej polityki bezpieczeństwa wskazywała na toczącą się wewnętrzną walkę wśród elit ukraińskich i na pewno nie służyła integracji Ukrainy z Sojuszem.

⁴³ W. Cimoszewicz, *Informacja rządu na temat polskiej polityki zagranicznej w 2004 r.*, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej” 2005, s. 23.

⁴⁴ Y. Tymkiv, *Ukraina wobec problemów i instytucjonalizacji bezpieczeństwa europejskiego*, Toruń 2009, s. 224.

⁴⁵ A. Szeptycki, *Stosunki Polski z Ukrainą*, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej” 2007, s. 171.

⁴⁶ M. Madej, *Współpraca NATO–Ukraina po wizycie premiera Janukowicza w Brukseli 14 września 2006 r.*, „Biuletyn PISM” 2006, nr 56, 19.09; A. Szeptycki, *Protesty na Ukrainie przeciwko współpracy wojskowej z USA i NATO*, „Biuletyn PISM” 2006, nr 36, 13.06.

Wyglądało na to, że prozachodni kierunek w ukraińskiej polityce bierze górę, tym bardziej że 18 grudnia 2007 r. zaprzysiężono prozachodni rząd Julii Tymoszenko, w którego programie był zapis o wznowieniu starań na rzecz członkostwa w Sojuszu Północnoatlantyckim⁴⁷.

W 2008 roku odbyły się w dniach od 31 sierpnia do 14 września 2008 roku na poligonie w Nowej Dębie jedne z większych ćwiczeń pod kryptonimem „Kozacki Step-2008”. Żołnierze z Wlk. Brytanii, Polski i Ukrainy, z jednostek aeromobilnych w liczbie około 500 ćwiczyli w działaniach w rejonie oddziaływania sił ekstremistycznych i terrorystycznych⁴⁸.

Walka o wpływ w Ukrainie nie słabnie i prorosyjska Partia Regionów Janukowycza przeforsowała 3 czerwca 2010 roku w formie ustawowej zapis zakazujący Ukrainie wstępowania do sojuszy o charakterze militarnym. Zapis ten był warunkiem koniecznym do prawnego usankcjonowania rosyjsko-ukraińskiego porozumienia „flota za gaz”. Wiktor Janukowycz przedłużył tzw. „Umowę charkowską”, regulującą stacjonowanie wojsk rosyjskich na Krymie do 2042 roku w zamian za obniżenie cen gazu przez Rosję. Ta miała respektować integralność terytorialną Ukrainy, na podstawie podpisanego w grudniu 1994 roku w Budapeszcie przez Rosję, USA, Wielką Brytanię i Ukrainę porozumienia zwanego „Memorandum budapeszteńskim”. Państwa te w zamian za likwidację przez Ukrainę arsenału jądrowego gwarantowały jej suwerenność i nienaruszalność terytorialną. Co znamienne, ukraińskie członkostwo w NATO cieszyło się w 2010 r. na Ukrainie niskim, zaledwie 20% poparciem społecznym⁴⁹.

Taka chwiejna i dwuznaczna postawa Ukrainy, jej elit politycznych oraz społeczeństwa, irytowała Polskę, która ze wszystkich sił starała się pomóc Ukrainie wejść w struktury zachodnie. Skąd brała się taka, a nie inna postawa społeczeństwa ukraińskiego? Ukraińcy nie byli zadowoleni z przemian gospodarczych, społecznych, z ciągle trwającego kryzysu gospodarczego, z którego – jak uważano – może ich wyprowadzić jedynie współpraca gospodarcza z Rosją. Do tego dochodziły stosunki etniczne, „doświadczenia” historyczne i polityczne, związki biznesowe i rodzinne oraz lata propagandy sowieckiej, a później rosyjskiej, co powodowało, że nie ufano „imperialistom” z Zachodu, a Federację postrzegano jako „brata”. Nie bez znaczenia był skład etniczny terenów, szczególnie wschodnich, gdzie występował duży odsetek ludności rosyjskiej. Społeczeństwo ukraińskie, od dziesięć lat przywykłe do socjalistycznego systemu politycznego i gospodarczego, obawiało się zmian i boleśnie je odczuwało. Wszystkie te obawy podsycała rosyjska propaganda. Rosja z oczywistych względów bardzo niechętna była zbliżeniu Ukrainy do struktur zachodnich i przeciwdziałała temu, jak mogła,

⁴⁷ Ł. Adamski, *Polityka Polski wobec Ukrainy*, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej” 2008, s. 218.

⁴⁸ Szeffowie obrony Polski, *Ukrainy, Wielkiej Brytanii, Litwy i Białorusi na ćwiczeniu Kozacki Step*, www.sgwp.wp.mil.pl [dostęp: 16.08.2024].

⁴⁹ P. Pacuła, *Przyszłość polityki „otwartych drzwi” NATO*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2012, nr 21, s. 96.

na wszystkich płaszczyznach działania, aby w końcu sięgnąć po bardziej radykalne metody działania (przykładem 2014, 2022 in. lata).

Lata 2014–2022

Gdy wydawało się, że Rosja i siły prorosyjskie w Ukrainie zatriumfowały i ostatecznie zablokowały kierunek prozachodni w polityce ukraińskiej, jego zwolennicy przystąpili do kontrakcji mimo silnej propagandy i dezinformacji ze strony rosyjskiej. Zapalnikiem masowych wystąpień społecznych, najpierw w Kijowie (21.11.2013 r.), a następnie w innych miastach, stało się niepodpisanie przez Janukowycza przygotowanej już umowy stowarzyszeniowej Ukrainy z Unią Europejską. Decyzję tę poprzedziła masowa antyzachodnia propaganda rosyjska oraz przychylnych Rosji mediów ukraińskich straszących ukraińskie społeczeństwo upadkiem przemysłu, masowym bezrobociem, a w konsekwencji bankructwem Ukrainy, a nawet jej rozpadem. Rosję przedstawiano zaś jako państwo zawsze przychylne Ukrainie. Reakcja władz ukraińskich na demonstracje i dalszy rozwój sytuacji doprowadził do radykalizacji postaw demonstrantów i ich walki z siłami bezpieczeństwa. Wydarzenia te przeszły do historii jako Euromajdan. Apogeum protestów nastąpiło 1 grudnia 2013, kiedy to w Kijowie liczba demonstrantów osiągnęła 800 tysięcy. Największe poparcie protesty te zyskały na zachodniej Ukrainie, w mniejszym stopniu we wschodniej⁵⁰. Próba stłumienia protestów przez Wiktora Janukowycza w dniach 18–20 lutego 2014 doprowadziła do walk i do śmierci lub poważnego zranienia kilkuset osób. Janukowycz zmuszony został do przywrócenia konstytucji z 2004 i przeprowadzenia wcześniejszych wyborów. Rada Najwyższa Ukrainy 22 lutego 2014 roku zdymisjonowała Janukowycza, wyznaczając Ołeksandra Turczynowa na pełniącego obowiązki prezydenta, co zapoczątkowało działania zmierzające do zniesienia pozablokowego statusu Ukrainy oraz ponownego zacieśnienia jej współpracy z NATO. Parlament ukraiński podjął również decyzję o uwolnieniu Julii Tymoszenko z więzienia. Powstały 26 lutego 2014 roku tymczasowy rząd Arsenija Jaceniuka twierdził, że nie zamierza wprowadzać Ukrainy do NATO. Rosja zdała sobie sprawę, że oznacza to jej przegraną i że utraciła możliwość zakulisowego sterowania, wpływania na politykę Ukrainy. Na Krymie rozpoczęły się antyukraińskie rozruchy i inne działania inspirowane przez rosyjskie służby specjalne w odpowiedzi obalenie „ich” prezydenta na Ukrainie. W nocy z 26 na 27 lutego tzw. „zielone ludziki” – rosyjscy żołnierze bez dystynkcji, zajęli budynki parlamentu i rządu Republiki Autonomicznej Krymu w Symferopolu. Wywieszono tam rosyjskie flagi, a Siergiej Aksionow (lider partii „Rosyjska Jedność”) został ogłoszony „premie-

⁵⁰ J. Hajduk, T. Stępniewski, *Wojna hybrydowa Rosji z Ukrainą: uwarunkowania i instrumenty*, „Studia Europejskie” 2015, nr 4, s. 136–151.

rem” Republiki Autonomicznej Krymu. Aksionow i przewodniczący krymskiego parlamentu Konstantinow oświadczyli, że prawowitym prezydentem Ukrainy jest nadal Wiktor Janukowycz. Rosyjscy żołnierze – zielone ludziki, kontynuowali swoje działania, opanowując kolejne obiekty strategiczne na Krymie. Ukraina ograniczyła się do działań dyplomatycznych oraz medialnych, podobnie postąpiły i inne kraje⁵¹.

Ukraina jak i pozostałe strony „memorandum budapesztańskiego” (oprócz Rosji) okazały się bezradne i całkowicie nieprzygotowane na mający miejsce rozwój wypadków. Rosjanie zaś sprawnie realizowali swój plan aneksji Krymu przy biernej postawie Ukrainy oraz reszty świata, odgrywając swoisty teatrzyk – wojnę hybrydową. Pod pretekstem zagrożenia życia Rosjan na Krymie, 1 marca 2014 roku prezydent Federacji Rosyjskiej Władimir Putin otrzymał od Rady Federacji Rosyjskiej zgodę na użycie rosyjskich sił zbrojnych na terytorium Ukrainy. 2 marca 2014 p.o. prezydenta Ukrainy Ołeksandr Turczynow ogłosił pełną mobilizację, a tymczasem wojska rosyjskie na Krymie stopniowo zajmowały kolejne pozycje, blokując lub przejmując ośrodki stacjonowania ukraińskich wojsk, które na rozkaz Kijowa nie wszczynały działań zbrojnych, zachowały bierną postawę. Zresztą szybko okazało się, że rząd Ukrainy nie może ufać swoim nawet najwyższym dowódcom wojskowym. Dopiero co mianowany dowódca marynarki ukraińskiej, kontradmirał Denis Berezowski, przeszedł na stronę separatystów (Rosji). Podobnie uczynił ppłk Wołodymyr Sadownik, dowódca batalionu transportu samochodowego Marynarki Wojennej Ukrainy pod Bachczysarajem na Krymie. Na stronę Rosjan przechodzili też niektórzy żołnierze ukraińscy, co wynikało z niezdecydowanej postawy władz w Kijowie i obawy tychże żołnierzy o swoich bliskich – rodziny mieszkające na Krymie. Rosja prowadziła grę dyplomatyczną, maskując swoje prawdziwe zamiary, a w tym czasie realizując punkt po punkcie swój plan działania. 6 marca Rada Najwyższa Republiki Autonomicznej Krymu zagłosowała za przyłączeniem obwodu do Federacji Rosyjskiej. W tym czasie nadal trwało przetrzymywanie na Krym jednostek rosyjskich i zajmowane były kolejne obiekty SZ Ukrainy. 11 marca Rada Najwyższej Republiki Autonomicznej Krymu i Rada Miejska Sewastopola przyjęły deklarację niepodległości Republiki Krymu. W deklaracji powołano się wprost na przypadek Kosowa i wyrok z 22 lipca 2010, w którym Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości uznał, że jednostronna deklaracja niepodległości Kosowa nie narusza prawa międzynarodowego⁵².

12 marca p.o. prezydenta Ukrainy Turczynów powiedział, że armia ukraińska nie będzie się angażowała na Krymie, aby zapobiec aneksji półwyspu przez Rosję. 17 marca Putin podpisał dekret o uznaniu Krymu suwerennym i niepodległym

⁵¹ Orędzie do narodu prezydenta Ukrainy Ołeksandra Turczynowa, a ambasador USA przy ONZ Samantha Power wezwwała Rosję do wycofania się z Krymu oraz podjęcia pilnych mediacji międzynarodowych.

⁵² *Krym ogłosił niepodległość. Powołuje się na casus Kosowa*, <https://wiadomosci.wp.pl/krym-oglosil-niepodleglosc-powoluje-sie-na-casus-kosowa-6031313103753857a>, [dostęp: 26.08.2024].

państwem⁵³. Już następnego dnia W. Putin, przewodniczący Rady Najwyższej Władimir Konstantinow, premier Krymu Siergiej Aksionow oraz mer Sewastopola Aleksiej Czały podpisali Traktat o włączeniu Republiki Krymu i Sewastopola do Rosji. Tym samym (wg Rosji) granica Krymu z Ukrainą stała się oficjalnie granicą państwową Rosji⁵⁴.

W obliczu zaostrzającej się sytuacji Ministerstwo Obrony Ukrainy dopiero wieczorem 18 marca zezwoliło swoim żołnierzom na Krymie na użycie broni. Do jej użycia właściwie jednak nie doszło. 28 marca minister obrony Rosji Siergiej Szojgu oświadczył, że wszystkie ukraińskie bazy na Krymie znajdują się pod rosyjską kontrolą, a wszyscy ukraińscy żołnierze, którzy pozostali wierni władzom w Kijowie, opuścili już półwysep. Wg niezweryfikowanych do końca danych, wyłania się wręcz katastrofalny obraz ówczesnej armii ukraińskiej i służby bezpieczeństwa na Krymie. Z wojskowych ukraińskich stacjonujących 1 marca 2014 roku na Półwyspie, po jego aneksji przez Rosję, pozostało tam 64% oficerów i 73% żołnierzy oraz aż 83% oficerów ukraińskiej służby bezpieczeństwa. Powody pozostania „po okupacją” zapewne były różne, głównie osobiste (rodzinne), ale ich skala jest przerażająca i znakomicie tłumaczy łatwość, z jaką Rosjanie anektowali Krym⁵⁵. Dane powyższe w pewnym sensie potwierdził wiceminister obrony Ukrainy Leonid Polakow w dniu 29 marca 2014 roku⁵⁶.

Aneksja Krymu i trwający konflikt w Donbasie miały na celu uniemożliwić integrację Ukrainy ze strukturami zachodnimi. Cel ten osiągnięto. Jednakże podjęte w 2014 roku działania rosyjskie uświadomiły elitom i społeczeństwu ukraińskiemu, kto jest jego prawdziwym wrogiem. Ukraina mogła albo przyjąć putiński dyktat, albo znacznie zintensyfikować swoje działania integracyjne z NATO. Od 2014 roku Ukraina mogła już szukać oparcia tylko na Zachodzie, aczkolwiek jego reakcja na złamanie przez Rosję „memorandum budapesztańskiego” była mocno niezadowolająca. Jednakże co miały uczynić Wlk. Brytania oraz USA, skoro sama Ukraina nie była zdolna stawić nawet najmniejszego oporu agresorowi na Krymie? Wybrany 25 maja 2014 roku na prezydenta Petro Poroszenko ogłosił ukraińską chęć zbliżenia z NATO, a 29 sierpnia 2014 r., premier Ukrainy Arsenij Jaceniuk ogłosił, że jego kraj zamierza powrócić na ścieżkę pro-

⁵³ RIA: Władimir Putin podpisał dekret o uznaniu Krymu za suwerenne państwo., wiadomosci.wp.pl, 2014-03-17 [dostęp: 26.08.2024].

⁵⁴ Krym i Sewastopol uznane za części FR z chwilą podpisania traktatu, <https://wiadomosci.wp.pl/krym-i-sevastopol-uznane-za-czesci-fr-z-chwila-podpisania-traktatu-6031307004600961a> [dostęp: 26.08.2024].

⁵⁵ Cytowane dane pochodzą od koordynatora grupy „Informacyjny Opór” Dmytro Tymczuka, <https://www.facebook.com/dmitry.tymchuk/posts/1366726656789319>, strona obecnie niedostępna, a dane z niej obecnie niemożliwe do zweryfikowania.

⁵⁶ Jedna trzecia żołnierzy ukraińskich na Krymie chce przejść na stronę Rosji, <https://wiadomosci.wp.pl/jedna-trzecia-zolnierzy-ukrainskich-na-krymie-chce-przejsc-na-strone-rosji-6031298191479937a> [dostęp: 26.08.2024].

wadzącą do członkostwa w NATO i ma nadzieję, iż USA przyznają jej statusu głównego sojusznika spoza NATO⁵⁷.

19 września 2014 r. w Warszawie ministrowie obrony Litwy, Polski i Ukrainy podpisali porozumienie o utworzeniu wspólnej brygady, a w grudniu w Ukrainie zmieniono niektóre ustawy w kwestii sojuszy (pozablokowości). Porozumienie o utworzeniu wspólnej brygady było kontynuacją jednej z form współpracy polsko-ukraińskiej związanej z natowskimi aspiracjami Ukrainy, kiedy to w ramach Sił KFOR funkcjonował wspólny batalion – POLUKRBAT. Istniał on kilka lat, ale z dniem 1 lutego 2010 r., w związku z przekształceniem Wielonarodowych Sił Zadaniowych, w skład których wchodziły siły KFOR, batalion ów został rozwiązany. Do nowo powstałych Wielonarodowych Grup Bojowych Polska i Ukraina wydzieliły po jednej kompanii manewrowej. W nowej strukturze KFOR nie przewidywano bowiem funkcjonowania pododdziałów szczebla batalionu. W tym czasie zrodziła się koncepcja utworzenia polsko-ukraińsko-litewskiej brygady (LITPOLUKRBRIG). Miała to być w pewnej formie kontynuacja POLUKRBAT i LITPOLBAT, tym bardziej że w składzie POLUKRBAT KFOR znajdował się i litewski pluton. Koncepcja powołania takiej brygady miała dość długą historię (od 2005 roku) i długo nie wychodziła poza obszar intencyjno-koncepcyjny. W 2009 roku chciano bezskutecznie (oficjalnie względy ekonomiczne) rozszerzyć planowaną brygadę o komponent łotewski i estoński. Docelowo planowana brygada miała osiągnąć zdolność do działania do 2013 r. i uczestniczyć w misjach pokojowych realizowanych przez organizacje międzynarodowe. Głównym celem zawiązania tej jednostki było wsparcie Ukrainy na drodze do członkostwa w NATO oraz rozwój regionalnej współpracy wojskowej i powiązanie jej w przyszłości z UE⁵⁸. Aneksja Krymu na swój sposób przyspieszyła realizację tego projektu. Wstępną gotowość operacyjną brygada osiągnęła 25 stycznia 2016 roku, a pełną osiągnięto 24 stycznia 2017 roku. Liczyła ona 4500 żołnierzy z Polski, Litwy oraz Ukrainy, stacjonujących w Lublinie. W dniu 5 października 2017 brygada otrzymała sztandar i nosi odtąd imię hetmana Konstantego Ostrońskiego⁵⁹.

Nowy rząd ukraiński po wyborach parlamentarnych w październiku 2014 r. uznał przystąpienie do NATO za swój priorytet. 23 grudnia 2014 r. ukraiński parlament zrzekł się statusu państwa niezaangażowanego, bo ten „okazał się nieskuteczny w gwarantowaniu bezpieczeństwa Ukrainy i ochronie kraju przed agresją i naciskami zewnętrznymi”, a sześć dni później (29 grudnia 2014 r.) Po-

⁵⁷ *Ukraina liczy na pomoc USA w przyznaniu Ukrainie statusu ważnego sojusznika spoza NATO*, „Kyiv Post, Interfax-Ukraina”, 28 sierpnia 2014, <https://archive.kyivpost.com/article/content/war-against-ukraine/ukraine-hopes-for-us-assistance-in-granting-ukraine-major-non-nato-ally-status-362449.html> [dostęp: 26.08.2024].

⁵⁸ *List intencyjny wspólnej litewsko-polsko-ukraińskiej brygady*, www.money.pl [dostęp: 18.08.2024].

⁵⁹ *Litewsko-Polsko-Ukraińska Brygada im. Wielkiego Hetmana Konstantego Ostrońskiego*, <https://litpolukrbrig.wp.mil.pl/> [dostęp: 26.08.2024].

roszenko zapowiedział przeprowadzenie referendum w sprawie przystąpienia do NATO⁶⁰. Tym samym aneksja Krymu i rewolta w Donbasie zdecydowanie skierowały Ukrainę ku NATO i Zachodowi.

Ukraińska Biała Księga opublikowana w 2014 roku (w chwili publikacji była już i tak nie aktualna, bo w Ukrainie zaszły istotne zmiany) podawała niezbyt imponujący stan osobowy i sprzętowy SZ Ukrainy w 2013 roku. Jednak wydarzenia 2014 roku zmieniły nie tylko sytuację polityczną (aneksja Krymu a w Donbasie trwała secesja ludności rosyjskiej), ale i militarną Ukrainy. Następowало stopniowe zwiększenie liczebności ukraińskiej armii i jej dozbrajanie oraz szkolenie przez natowskich instruktorów. Znacznie ograniczono eksport ukraińskiego uzbrojenia, przeznaczając większość produkcji zbrojeniowej na dozbrojenie i unowocześnienie własnej armii. W 2015 roku przeprowadzono szereg wspólnych ćwiczeń wojskowych pododdziałów ukraińskich z żołnierzami natowskimi. Amerykańska 173 Brygada Powietrznodesantowa szkoliła na przykład w obwodzie lwowskim w Jaworowie, w ramach operacji Fearless Guardian (OFG), nowo utworzoną ukraińską Gwardię Narodową, której trzy bataliony przeszkolono w ramach zatwierdzonego przez Kongres Globalnego Funduszu Awaryjnego Bezpieczeństwa⁶¹. Ponad to we wrześniu 2015 r. NATO uruchomiło pięć funduszy powierniczych w wysokości 5,4 mln euro dla armii ukraińskiej. Zaplanowano przeznaczenie dwóch mln euro na modernizację systemów łączności, 1,2 mln euro na reformę systemów logistycznych i standaryzacyjnych, 845 000 euro na rehabilitację fizyczną i protezy, 815 000 euro na obronę cybernetyczną oraz 410 000 euro na przekwalifikowanie i przesiedlenie. W celu uzyskania interoperacyjności sił ukraińskich z siłami NATO do 2020 roku utworzono Kompleksowy Pakiet Pomocy dla Ukrainy (CAPU)⁶².

10 marca 2018 r. NATO dodało Ukrainę do listy aspirujących na członków NATO (inne kraje to Bośnia i Hercegowina oraz Gruzja), a 20 września 2018 r. parlament Ukrainy zatwierdził poprawki do konstytucji, które uczyniły przystąpienie kraju do NATO i UE celem centralnym i głównym zadaniem polityki zagranicznej⁶³. Kolejnym krokiem była zmiana ukraińskiej konstytucji w dniu 7 lutego 2019 r. tak, aby pomóc Ukrainie w przystąpieniu do NATO i Unii Europejskiej⁶⁴.

⁶⁰ W centrum uwagi: Porzucenie statusu państwa niezaangażowanego otwiera Ukrainie drogę do NATO, podsyca gniew Rosji, „English.news.cn” 2014-12-24, https://web.archive.org/web/20150406194902/http://news.xinhuanet.com/english/europe/europe/2014-12/24/c_133876007.htm [dostęp: 26.08.2024].

⁶¹ M.J. Weisman, *Konwój lądowy Fearless Guardian przybywa na Ukrainę*, „U.S.Army” 11 kwietnia 2015 r., https://www.army.mil/article/146317/Fearless_Guardian_ground_convoy_arrives_in_Ukraine/ [dostęp: 26.08.2024].

⁶² https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_09/20160920_160920-compreh-ass-package-ukraine-en.pdf [dostęp: 26.08.2024].

⁶³ Ukraina realizuje plany zabezpieczenia członkostwa w NATO, „Apnews” 20.09.2018, <https://apnews.com/general-news-dff40992fcc446f6808d02d03b35e4bc> [dostęp: 26.08.2024].

⁶⁴ Parlament Ukrainy popiera zmiany w konstytucji potwierdzające ścieżkę Ukrainy do UE i NATO, „Agencja Informatyczna Unian” 07.12.2019, <https://www.unian.info/politics/10437570-ukra->

Aneksja Krymu przez Federację Rosyjską i trwająca „secesja” Donbasu zwróciła baczniejszą uwagę NATO (a właściwie USA) na wschodnią Europę. Zrozumiano, że nie tylko nie ma co liczyć na demokratyzację Rosji, ale i na jej szerszą współpracę, nie mówiąc już o integracji z UE czy NATO. Te i późniejsze wydarzenia związane z Ukrainą zadecydowały m.in. o amerykańskiej ewakuacji wojsk z Afganistanu, a ostatnio wpłynęły na znaczne zaostrzenie konfliktu (sytuacji) na Bliskim Wschodzie. Wydarzenia związane z Izraelem nie wydają się być przypadkowe, bo zaangażowały one siły i środki amerykańskie na dwu „frontach” jednocześnie, w efekcie osłabiając zachodnią pomoc dla Ukrainy. W 2014 roku ówczesny sekretarz generalny Sojuszu Anders Fogh Rasmussen nazwał wydarzenia w Ukrainie „najpoważniejszym kryzysem w Europie od upadku muru berlińskiego”⁶⁵. Na taki rozwój wypadków Ukraina nie była najwyraźniej przygotowana, jak i zresztą samo NATO. Być może gdyby Ukraińcy stawili na Krymie zdecydowany opór, Sojusz zareagowałby inaczej, a tak ograniczył się on tylko do kroków dyplomatycznych, ograniczając się do manifestowania poparcia dla integralności terytorialnej Ukrainy, nieuznawania wyników nielegalnego referendum w sprawie secesji na Krymie i późniejszej decyzji Rosji o inkorporacji półwyspu (18 marca), a także kwietniowych proklamacji niezależnych od Kijowa „republik ludowych” w Doniecku i Ługańsku. Los Ukrainy był niepewny, ale udzielono Ukrainie zwiększonego wsparcia finansowego i eksperckiego w celu reformy jej sektora bezpieczeństwa i cywilnej kontroli nad siłami zbrojnymi. Nie zdecydowano się jednak na udzielenie jej pomocy materiałowej, w tym dostaw sprzętu wojskowego, aczkolwiek nie zabroniono tego poszczególnym członkom Sojuszu na poziomie bilateralnym⁶⁶. Nie chciano zaogniać stosunków z Rosją, a z drugiej strony wątpiono zapewne w ukraińską zdolność stawiania Rosji oporu po tym, w jaki sposób utraciła ona Krym. Swoiste kunktatorstwo Sojuszu ośmieliło tylko Rosję do dalszych działań zaczepnych. Separatysty w Donbasie, przy wsparciu regularnych jednostek rosyjskich, podjęli ofensywę zmierzającą do oderwania od Ukrainy całego tego regionu. Zachód znów ograniczył się do zdecydowanego poparcia dyplomatycznego potępiającego nielegalne działania Rosji i żądał ich natychmiastowego przerwania, z czego Rosja niewiele sobie robiła. Prośbę Ukrainy „o wsparcie militarno-techniczne” zignorowano. To zmusiło ukraińskiego prezydenta do przyjęcia niekorzystnego rozejmu z separatystami. NATO zajęte było bardziej własnymi sprawami niż kwestią Ukrainy, co wynikało z faktu jego nieprzygotowania, ale i niechęci do otwartego konfliktu zbrojnego z Rosją. Podjęto jedynie starania o podniesienie wydatków w budżetach obron-

ine-s-parliament-backs-changes-to-constitution-confirming-ukraine-s-path-toward-eu-nato.html [dostęp: 26.08.2024].

⁶⁵ A.F. Rasmussen, *A strong NATO in a changed world*, „Speech at Brussels Forum”, 21 marca 2014 r., www.nato.int/cps/en/natolive/opinions_108215.htm [dostęp: 26.08.2024].

⁶⁶ P. Belkin, D.E. Mix, S. Woerhel, *NATO: Response to the Crisis in Ukraine and Security Concerns in Central and Eastern Europe*, „CSR Report R43478”, 31 lipca 2014 r., s. 3.

nych państw członkowskich do poziomu 2% PKB. Doszło do powtórzenia się niejako scenariusza z czasów II wojny światowej – kompletnego nieprzygotowania aliantów do wojny z III Rzeszą i liczenie na to, że Hitler się zatrzyma. W tym czasie chciano wzmocnić militarny potencjał ukraiński, bez bezpośredniego angażowania się NATO w sprawy ukraińskie. Integracja Ukrainy z NATO trwała nadal i za prezydentury Wołodymyra Zełenskigo (od 20 maja 2019 roku). 12 czerwca 2020 r. Ukraina przystąpiła do programu interoperacyjności partnerów NATO o zwiększonych możliwościach, co jednak nadal nie przesądzało o jej członkostwie w NATO. Nie chciano przyjmować do Sojuszu nowego członka, który *de facto* był w konflikcie zbrojnym z sąsiadem. W duchu członkostwa Ukrainy w Sojuszu została stworzona nowa Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Ukrainy, którą prezydent Zełenski zatwierdził 14 września 2020 roku⁶⁷.

W 2021 roku na szczycie NATO miano rozważyć kwestię powrotu do „polityki otwartych drzwi” dla Gruzji i 9 lutego 2021 roku premier Ukrainy Denys Shmyhal oświadczył, że ma nadzieję, że Ukraina również zostanie uwzględniona w tym procesie. Sekretarz Generalny NATO podczas wizyty Shmyhala w Brukseli potwierdził, że Ukraina jest kandydatem do członkostwa w NATO⁶⁸.

Zamiary Ukrainy oraz zachodnie deklaracje coraz bardziej denerwowały Rosję, której interes strategiczny i polityczny wykluczał integrację Ukrainy z Zachodem. Federacja Rosyjska wiosną 2021 roku rozpoczęła koncentrację swojej armii na ukraińskiej granicy. Ukraina i siły NATO, niejako w odpowiedzi na to, 28 czerwca 2021 r. rozpoczęły wspólne ćwiczenia morskie na Morzu Czarnym pod kryptonimem „Sea Breeze 2021”⁶⁹. Napięcie pomiędzy Federacją Rosyjską a Ukrainą rosło. Rosja nie mogła dopuścić do członkostwa Ukrainy w NATO, czemu usiłowała zapobiec właściwie od czasu rozpadu ZSRR.

W listopadzie 2021 roku Ukraina oznajmiła, iż Rosja zgromadziła na jej granicy blisko 92 tysiące żołnierzy, a ta z kolei oskarżyła Ukrainę o rozbudowę jej sił zbrojnych i zażądała „gwarancji prawnych”, że ta nigdy nie przystąpi do NATO⁷⁰.

30 listopada 2021 r. Putin oświadczył, że rozszerzenie obecności NATO na Ukrainie, zwłaszcza rozmieszczenie tam jakichkolwiek rakiet dalekiego zasięgu

⁶⁷ *Rosja jako agresor, NATO jako cel: nowa Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Ukrainy*, „Atlantic Council” 30.09.2020 r., <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/russia-as-aggressor-nato-as-objective-ukraines-new-national-security-strategy/> [dostęp: 26.08.2024].

⁶⁸ *Прем'єр-міністр та Генсек НАТО обговорили подальші кроки на шляху євроатлантичної інтеграції України*, Департамент комунікацій Секретаріату Кабінету Міністрів України, опубліковано 09 лютого 2021 року, <https://www.kmu.gov.ua/news/premyer-ministr-ta-gensek-nato-obgovorili-podalshi-kroki-na-shlyahu-yevroatlantichnoyi-integraciyi-ukrayini> [dostęp: 26.08.2024].

⁶⁹ *Ukraina i NATO rozpoczynają wspólne ćwiczenia na Morzu Czarnym*, „Apnews” 28.06.2021, <https://apnews.com/article/black-sea-ukraine-europe-government-and-politics-ea5d4e704ece23a4d7aa7196f04ba9f> [dostęp: 26.08.2024].

⁷⁰ *Żołnierze, separatyści, sankcje: oś czasu kryzysu rosyjsko-ukraińskiego*, „NDTV WORLD”, Agencja France-Presse, 24.02.2022, <https://www.ndtv.com/world-news/soldiers-separatists-sanctions-a-timeline-of-the-russia-ukraine-crisis-2782377> [dostęp: 26.08.2024].

zdolnych do uderzenia w Moskwę lub systemów obrony przeciwrakietowej podobnych do tych w Rumunii i Polsce, będzie dla Kremla kwestią „czerwonej linii”⁷¹. W odpowiedzi Stoltenberg stwierdził, iż „tylko Ukraina i jej sojusznicy z NATO decydują, kiedy Ukraina będzie gotowa dołączyć do NATO. Rosja nie ma w tej sprawie prawa weta, nie ma nic do powiedzenia i nie ma prawa ustanawiać strefy wpływów, aby próbować kontrolować swoich sąsiadów”⁷². Putin nie może i nie ma zamiaru ustąpić i eskaluje w swoich poczynaniach zażądał od NATO 17 grudnia 2021 r. zakończenia wszelkiej działalności w państwach członkowskich Europy Wschodniej oraz zakazania Ukrainie i którejkolwiek byłej republice ZSRR przystąpienia do NATO⁷³.

Na początku 2022 roku grupa kongresmenów Partii Republikańskiej zamierzała przedstawić projekt ustawy uznającej Ukrainę za kraj NATO+ i rozpoczynającej przegląd zasadności uznania Rosji za państwowego sponsora terroryzmu. Uznanie Ukrainy za „kraj NATO+” umożliwiłoby szybkie podejmowanie decyzji w sprawie dostarczania i sprzedaży amerykańskich towarów i usług obronnych Ukrainie. Projekt zakładał również możliwość zablokowania funkcjonowania rurociągu Nord Stream 2 w przypadku pełnoskalowej inwazji Rosji na Ukrainę⁷⁴.

Rosja tymczasem gromadziła wojska na granicy z Ukrainą, w tym i na Białorusi, rzekomo w ramach mających się odbyć ćwiczeń obronnych. 31 stycznia 2022 r. na posiedzeniu Rady Bezpieczeństwa ONZ Rosja zażądała od Zachodu zobowiązania się do wykluczenia Ukrainy ze swojego parasola bezpieczeństwa. Zażądała usunięcia sił oraz sprzętu NATO z Europy Wschodniej i państw bałtyckich, a także zagroziła podjęciem działań militarnych, jeśli jej żądania nie zostaną spełnione. Ambasador Wasilij Niebenzya zaprzeczył przy tym zarzutom, jakoby Rosja planowała jakąkolwiek inwazję, oświadczając jednocześnie, iż Rosja ma prawo do rozmieszczenia wojsk w dowolnym miejscu na swoim terytorium⁷⁵.

10 lutego 2022 roku wojska rosyjskie zostają rozmieszczone na granicy z Ukrainą. Na Monachijskiej Konferencji Bezpieczeństwa w dniu 19 lutego 2022 r. Stoltenberg stwierdza, iż pomimo „silnych wysiłków dyplomatycznych NATO” nie stwierdzono żadnych oznak deeskalacji po rosyjskiej stronie, wręcz przeciw-

⁷¹ *Putin żąda gwarancji NATO, że nie będzie się rozszerzać na wschód*, „Usnews”, Associated Press, 01.12.2021, <https://www.usnews.com/news/business/articles/2021-12-01/russia-says-its-worried-about-ukrainian-military-buildup> [dostęp: 26.08.2024].

⁷² *Szef NATO: „Rosja nie ma prawa tworzyć strefy wpływów”*, „Axios”, 01.12.2021, <https://www.axios.com/2021/12/01/nato-russia-ukraine-invasion> [dostęp: 26.08.2024].

⁷³ *Rosja żąda wycofania NATO ze wschodniej Europy i trzymania się z dala od Ukrainy*, „Reuters” 17.12.2021, <https://www.reuters.com/world/russia-unveils-security-guarantees-says-western-response-not-encouraging-2021-12-17/> [dostęp: 26.08.2024].

⁷⁴ *Kongresmeni zaproponowali uznanie Ukrainy za kraj plus NATO*, „Głos Ameryki”, 11.01.2022, <https://www.golosameriki.com/a/us-ukraine/6391678.html> [dostęp: 26.08.2024].

⁷⁵ *USA i Rosja ostro starły się w sprawie Ukrainy na spotkaniu ONZ*, „The Washington Post”, 31 stycznia 2022, <https://www.washingtonpost.com/world/2022/01/31/ukraine-russia-putin-nato/> [dostęp: 26.08.2024].

nie, i wspomina o kuriozalnych żądaniach Rosji, m.in. o usunięciu natowskiej infrastruktury i sił zbrojnych z krajów, które przystąpiły do NATO po upadku muru berlińskiego. Mówi również o przyłączeniu się Chin do putinowskiego apelu do NATO o zaprzestanie przyjmowania nowych członków. Takie żądania były nie do przyjęcia i żądający musieli mieć tego pełną świadomość⁷⁶.

Obie strony grały ostro, licząc, iż przeciwnik w końcu się ugnie. Państwa NATO musiały mieć świadomość zbliżającego się nieuchronnie konfliktu zbrojnego, skoro 20 lutego 2022 r. Francja i Niemcy wezwały swoich obywateli do opuszczenia Ukrainy. 21 lutego 2022 r. Zełenski wykluczył możliwość jakichkolwiek ustępstw terytorialnych, po tym jak 16 lutego Duma Państwowa wezwała Putina do uznania zbuntowanych terytoriów. Ten podpisał stosowny dekret 21 lutego, a nazajutrz Rada Federacji Rosji oficjalnie uznała Ługańską i Doniecką Republikę Ludową. 24 lutego 2022 r. Rosja rozpoczęła pełnoskalową inwazję na Ukrainę.

Podsumowanie

Zarówno położenie geostrategiczne, jaki i skład etniczny, „zaszłości” historyczne, rozbieżności polityczne elity politycznej Ukrainy, powiązania biznesowe, uzależnienie surowcowe oraz gospodarcze od Rosji, a także geopolityka światowa, zdecydowały o wyboistej drodze Ukrainy do struktur zachodnich. Rosja nigdy nie zamierzała integrować się z Zachodem, wstępować do NATO itp., bo chciała zachować status mocarstwa równego USA. Federacja nie mogła i nie może sobie pozwolić ze względu strategicznych i politycznych, aby państwa byłego ZSRR integrowały się z Europą zachodnią, a tym bardziej ze strukturami NATO. Szczególną rolę odgrywała tu od samego początku Ukraina. Jej wejście do NATO i UE byłoby z punktu widzenia Moskwy, pod każdym względem, katastrofą. Od samego więc początku istnienia państwa ukraińskiego Rosjanie starali się zachować tam swoje wpływy za wszelką cenę. Gdy w tym „pojedyнку” górę wziął Zachód (Euromajdan), Rosji nie pozostało nic innego, jak sięgnąć po środki wojny hybrydowej, a następnie przystąpić do jawnych działań militarnych. To wynikało z jej mocarstwowych aspiracji – interesów. Konflikty na linii NATO–Federacja, Federacja–Ukraina stały się nieuniknione w momencie, gdy Rosja ostatecznie wykluczyła (zapewne nigdy na poważnie nawet tego nie rozważała) swój udział w NATO i europejskich strukturach. Jej wstąpienie do NATO (tak samo jak i Ukrainy) oznaczałoby dla niej degradację do roli mocarstwa regionalnego, a tym samym rezygnację z ambicji bycia mocarstwem światowym i bycia równorzędnym partnerem dla USA. Federacja Rosyjska pomimo głębokiego kryzysu lat 90. nigdy

⁷⁶ Sekretarz Generalny NATO Jens Stoltenberg podczas sesji Monachijskiej Konferencji Bezpieczeństwa „Ramię w ramię: Bezpieczeństwo transatlantyckie i europejskie”, „NATO”, 19.02.2022, https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_192204.htm [dostęp: 26.08.2024].

takiej ewentualności nie traktowała poważnie. Jej poważnym atutem był i pozostaje olbrzymi arsenał jądrowy. Konflikt związany z Ukrainą był nieunikniony, a jej podległość Federacji decydowała o mocarstwowości, ale i o bezpieczeństwie Rosji. Doprowadziło to ostatecznie do obecnej sytuacji – wojny w Ukrainie. Rosja nie musi jej wygrać, ale nie może w żadnym wypadku jej przegrać. Dopóki trwa wojna w Ukrainie, jej wstąpienie do UE i NATO jest wielce nieprawdopodobne, a to jest głównym celem Rosji, tym bardziej że zaanektowała Krym. Wojna mogłaby trwać w nieskończoność, co w pewnym stopniu zadowalałoby zarówno Putina, jak i Stany Zjednoczone, ale nie jest do przyjęcia przez Ukraińców. Rozejm, czy nawet pokój, akceptujący obecną sytuację – utratę przez Kijów, Krymu i wschodniej Ukrainy, byłby może nawet do przyjęcia przez Ukrainę i USA, ale nie przez Rosję, nawet gdyby ta otrzymała gwarancje nieprzyjmowania tak okrojonej Ukrainy do NATO i UE. Kto jak kto, ale Rosjanie doskonale wiedzą, co warto są wszelkiego rodzaju gwarancje. Nierozstrzygnięta wojna z Rosją, na dłuższą metę, jest dla Ukrainy nie do wytrzymania, musi ona więc albo zdecydowanie wygrać, albo ulec, skapitulować przed Rosją. Wejście Ukrainy w orbitę rosyjskich wpływów byłoby wielką porażką USA i olbrzymim zwycięstwem Federacji, całkowitym zamknięciem drzwi na Zachód dla byłych republik Kraju Rad. Czy USA są gotowe coś takiego przełknąć? I czy wchłonięcie Ukrainy przez Rosję powstrzyma ją przed dalszymi zakusami imperialnymi?

A gdyby Ukraina i NATO wzięły górę nad Rosją? Wyparcie Rosjan z Ukrainy nie zakończy tej wojny, należałoby Federację rzucić na kolana, aby była skłonna do zaakceptowania bardzo dla niej niekorzystnej sytuacji geopolitycznej i geostrategicznej. Tyle tylko, że Rosja ma arsenał nuklearny i z dużą dozą prawdopodobieństwa nie zawaha się go użyć w takiej sytuacji. Nie trzeba chyba mówić, co by to oznaczało.

Upadek Rosji byłby też nie do zaakceptowania przez Chiny, bo oznaczałby znaczne wzmocnienie USA, chyba, że Rosja stałaby się wasalem Pekinu, co z kolei dla Rosjan jest również nie do przyjęcia.

Tak naprawdę Ukraina jest w tej grze zwykłym pionkiem, który bez zachodniego wsparcia nie przetrwa. Przyszłość Ukrainy nie rysuje się w jasnych barwach, najprawdopodobniej będzie musiała oddać Rosji swoją wschodnią część i wyrzec się całkowicie członkostwa w NATO (i UE) za obustronne gwarancje bezpieczeństwa, które jak pokazuje historia często są niewiele warte.

W najczarniejszym scenariuszu dojść może do wybuchu wojny światowej i to z użyciem broni nuklearnej. Rosja postawiona pod ścianą może rzeczywiście sięgnąć do tego arsenału, czym zresztą nieustanie grozi – szantażuje świat. Czy zatem jest możliwe jakieś „szczęśliwe” zakończenie w tej sprawie? Owszem, gdyby wskutek niepowodzeń na froncie, kryzysu ekonomicznego i społecznego Federacja Rosyjska rozpadła się na szereg mniejszych podmiotów państwowych i została przeprowadzona jej (ich) denuklearyzacja, a Ukraina (tracąc nawet Krym i wschód) została członkiem UE oraz NATO. Pamiętać jednak należy, że takie gruntowne przetasowanie sceny politycznej zrodzi nowe zagrożenia i wyzwania.

Bibliografia

Monografie

- Gibas-Krzak D., *Ukraina między Rosją a Polską*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2004.
- Krząstek T., *Ukraina*, Wydawnictwo Vipart, Warszawa 2002.
- Kuspys P., *Współczesne stosunki polsko-ukraińskie*, Instytut Studiów Strategicznych, Kraków 2009.
- Kuźniar R., *Polityka zagraniczna III Rzeczypospolitej*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2012.
- Malak K., *Polityka bezpieczeństwa narodowego Ukrainy*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 1999.
- Osadnik B., *Staro-nowe struktury bezpieczeństwa europejskiego w latach dziewięćdziesiątych*, [w:] *Stosunki międzynarodowe w Europie na przełomie XX i XXI wieku*, red. J. Przewłocki, M. Stolarczyk, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2002.
- Podsiadłowicz M., *Polityka bezpieczeństwa Ukrainy*, Departament Polityki Obronnej Ministerstwa Obrony Narodowej, Warszawa 2004.
- Surmacz B., *Stosunki Ukrainy z Polską*, [w:] *Ukraina w stosunkach międzynarodowych*, red. M. Pietraś, T. Kapuśniak, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2007.
- Tymkiv Y., *Koncepcje polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Ukrainy*, [w:] *Ukraina w stosunkach międzynarodowych*, red. M. Pietraś, T. Kapuśniak, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2007.
- Tymkiv Y., *Ukraina wobec problemów i instytucjonalizacji bezpieczeństwa europejskiego*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2009.

Artykuły

- Adamski Ł., *Polityka Polski wobec Ukrainy*, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej” 2008.
- Belkin P., Mix D.E., Woerhel S., *NATO: Response to the Crisis in Ukraine and Security Concerns in Central and Eastern Europe*, „CSR Report R43478”, 31 lipca 2014 r.
- Bieleń S., *Ukraina a Rosja – niezależność i dominacja*, „Polityka Wschodnia” 1998, nr 1.
- Chojnowska A., *Stosunki Polski z Ukrainą*, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej” 1997.
- Cimoszewicz W., *Informacja rządu na temat polskiej polityki zagranicznej w 2004 r.*, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej” 2005.
- Czaputowicz J., *Przegląd polskiej polityki zagranicznej i działalności MSZ w 1997 r.*, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej” 1998.

- Domaszewicz Z., *Przetargi wokół ukraińskiej broni jądrowej*, „Polityka Wschodnia” 1998, nr 2.
- Hajduk J., Stępniewski T., *Wojna hybrydowa Rosji z Ukrainą: uwarunkowania i instrumenty*, „Studia Europejskie” 2015, 4.
- Kik K., *Dylematy bezpieczeństwa państw postradzieckich*, „Polityka Wschodnia” 1994, nr 2.
- Madej M., *Współpraca NATO-Ukraina po wizycie premiera Janukowycza w Brukseli 14 września 2006 r.*, „Biuletyn PISM” 2006, nr 56, 19.09.
- Pacufa P., *Przyszłość polityki „otwartych drzwi” NATO*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2012, nr 21.
- Rasmussen A.F., *A strong NATO in a changed world*, „Speech at Brussels Forum”, 21 marca 2014 r., www.nato.int/cps/en/natolive/opinions_108215.htm.
- Szeptycki A., *Protesty na Ukrainie przeciwko współpracy wojskowej z USA i NATO*, „Biuletyn PISM” 2006, nr 36, 13.06.
- Szeptycki A., *Stosunki Polski z Ukrainą*, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej” 2007.

Źródła internetowe

- „Informacyjny Opór” Dmytro Tymczuka, <https://www.facebook.com/dmytry.tymchuk/posts/1366726656789319>.
- Górski R., *Specjalna operacja wojskowa NATO: bombardowanie Jugosławii*, „Instytut Spraw Obywatelskich”, <https://instytutsprawobywatelskich.pl/specjalna-operacja-wojskowa-nato-bombardowanie-jugoslawii/>.
- https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_09/20160920_160920-compreh-ass-package-ukraine-en.pdf.
- Jedna trzecia żołnierzy ukraińskich na Krymie chce przejść na stronę Rosji*, <https://wiadomosci.wp.pl/jedna-trzecia-zolnierzy-ukrainskich-na-krymie-chce-przejsc-na-strone-rosji-6031298191479937a>.
- Kongresmeni zaproponowali uznanie Ukrainy za kraj plus NATO*, „Głos Ameryki”, 11.01.2022, <https://www.golosameriki.com/a/us-ukraine/6391678.html>.
- Krym i Sewastopol uznane za części FR z chwilą podpisania traktatu*, <https://wiadomosci.wp.pl/krym-i-sewastopol-uznane-za-czesci-fr-z-chwila-podpisania-traktatu-6031307004600961a>.
- Krym ogłosił niepodległość. Powołuje się na casus Kosowa*, <https://wiadomosci.wp.pl/krym-oglosil-niepodleglosc-powoluje-sie-na-casus-kosowa-6031313103753857a>.
- List intencyjny wspólnej litewsko-polsko-ukraińskiej brygady*, www.money.pl.
- Litewsko-Polsko-Ukraińska Brygada im. Wielkiego Hetmana Konstantego Ostrońskiego*, <https://litpolukrbrig.wp.mil.pl/>.

- Parlament Ukrainy popiera zmiany w konstytucji potwierdzające ścieżkę Ukrainy do UE i NATO, „Agencja Informatyczna Unian”* 07.12.2019, <https://www.unian.info/politics/10437570-ukraine-s-parliament-backs-changes-to-constitution-confirming-ukraine-s-path-toward-eu-nato.html>.
- Putin żąda gwarancji NATO, że nie będzie się rozszerzać na wschód, „Usnews, Associated Press”*, 01.12.2021, <https://www.usnews.com/news/business/articles/2021-12-01/russia-says-its-worried-about-ukrainian-military-buildup>.
- RIA: Władimir Putin podpisał dekret o uznaniu Krymu za suwerenne państwo. wiadomosci.wp.pl*, 2014-03-17.
- Rosja jako agresor, NATO jako cel: nowa Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Ukrainy, „Atlantic Council”* 30.09.2020 r., <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/russia-as-aggressor-nato-as-objective-ukraines-new-national-security-strategy/>.
- Rosja żąda wycofania NATO ze wschodniej Europy i trzymania się z dala od Ukrainy, „Reuters”* 17.12.2021, <https://www.reuters.com/world/russia-unveils-security-guarantees-says-western-response-not-encouraging-2021-12-17/>.
- Sekretarz Generalny NATO Jens Stoltenberg podczas sesji Monachijskiej Konferencji Bezpieczeństwa „Ramię w ramię: Bezpieczeństwo transatlantyckie i europejskie”, „NATO”,* 19.02.2022, https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_192204.htm.
- Szef NATO: „Rosja nie ma prawa tworzyć strefy wpływów”, „Axios”,* 01.12.2021, <https://www.axios.com/2021/12/01/nato-russia-ukraine-invasion>.
- Szefowie obrony Polski, Ukrainy, Wielkiej Brytanii, Litwy i Białorusi na ćwiczeniu Kozacki Step, www.sgwp.wp.mil.pl*.
- Ukraina i NATO rozpoczynają wspólne ćwiczenia na Morzu Czarnym, „Apnews”* 28.06.2021, <https://apnews.com/article/black-sea-ukraine-europe-government-and-politics-ea5d4e704ecce23a4d7aa7196f04ba9f>.
- Ukraina liczy na pomoc USA w przyznaniu Ukrainie statusu ważnego sojusznika spoza NATO, „Kyiv Post”, Interfax-Ukraina,* 28 sierpnia 2014, <https://archive.kyivpost.com/article/content/war-against-ukraine/ukraine-hopes-for-us-assistance-in-granting-ukraine-major-non-nato-ally-status-362449.html>.
- Ukraina realizuje plany zabezpieczenia członkostwa w NATO, „Apnews”* 20.09.2018, <https://apnews.com/general-news-dff40992fcc446f6808d02d03b35e4bc>.
- USA i Rosja ostro starły się w sprawie Ukrainy na spotkaniu ONZ, „The Washington Post”,* 31 stycznia 2022, <https://www.washingtonpost.com/world/2022/01/31/ukraine-russia-putin-nato/>.
- W centrum uwagi: Porzucenie statusu państwa niezaangażowanego otwiera Ukrainie drogę do NATO, podsyca gniew Rosji, „English.news.cn”* 2014-12-

24, https://web.archive.org/web/20150406194902/http://news.xinhuanet.com/english/europe/europe/2014-12/24/c_133876007.htm.

Weisman M. J., *Konwój lądowy Fearless Guardian przybywa na Ukrainę*, „U.S.Army” 11 kwietnia 2015 r., https://www.army.mil/article/146317/Fearless_Guardian_ground_convoy_arrives_in_Ukraine/.

Żołnierze, separatyści, sankcje: oś czasu kryzysu rosyjsko-ukraińskiego, „NDTV WORLD”, Agencja France-Presse, 24.02.2022, <https://www.ndtv.com/world-news/soldiers-separatists-sanctions-a-timeline-of-the-russia-ukraine-crisis-2782377>.

Inne

Біла Книга 2013 Збройні Сили України, Міністерство Оборони України, Київ 2014.

„Vademecum NATO”, Bruksela-NATO 2001.

Uzasadnienie i proces rozszerzenia NATO [w:] Raport dla Kongresu o rozszerzeniu NATO wydany 24 lutego 1997 r. przez Biuro ds. Europy i Kanady Departamentu Stanu; „Biuletyn informacyjny Biblioteki Sejmowej”, marzec 1997, z. 2.

The Washington Declaration. Signed and issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Washington D.C. on 23 and 24 April 1999, [w:] The Reader's Guide to the NATO Summit in Washington 23–25 April 1999, Brussels 1999.

Прем'єр-міністр та Генсек НАТО обговорили подальші кроки на шляху євроатлантичної інтеграції України, Департамент комунікацій Секретаріату Кабінету Міністрів України, опубліковано 09 лютого 2021 року, <https://www.kmu.gov.ua/news/premyer-ministr-ta-gensek-nato-obgovorili-podalshi-kroki-na-shlyahu-yevroatlantichnoyi-integraciyi-ukrayini>.

Ukrainian aspirations to join NATO

Summary

With the establishment of the Ukrainian state, there was a need to define its political and military place in the newly emerging geopolitical area after the collapse of the USSR. Ukraine has long hesitated between neutrality and closer political and military cooperation with Russia or NATO. Concepts clashed among its society and political class – pro-Russian and pro-Western. Russia lost the “stealth” war in Ukraine for the “rule of souls” with the West and resorted to the argument of force. This ultimately seems to have prompted Ukraine to firmly support integration with the West.

Keywords: NATO, Ukraine, USSR, Russia, multi-vector policy, nuclear arsenal, Budapest memorandum, military cooperation, Maidan, Crimea, Donbas, national interests, geopolitics, national minorities, imperial ambitions.